

میانہ در غائلہ پیشہ‌وری

مروری بر حوادث فرقہ دموکرات آذربایجان و
حکومت پیشہ‌وری در میانہ

تألیف: سید حسین صدری (سعید سید صدری)

E-mail:sadri_seyed_hosein@yahoo.com

سرشناسه : صدری، حسین، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور : میانه در غانله پیشه‌وری: مروری بر حوادث فرقه دموکرات آذربایجان و حکومت
پیشه‌وری در میانه/ تألیف سیدحسین صدری.
مشخصات نشر : تبریز: اعظم، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری : ۱۸۲ ص.: مصور، جدول.
شابک : ۳۷۰۰۰ ریال 4-56-9911-964-978 :
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس.
عنوان دیگر : مروری بر حوادث فرقه دموکرات آذربایجان و حکومت پیشه‌وری در میانه.
موضوع : میانه -- تاریخ
موضوع : فرقه دموکرات آذربایجان
موضوع : آذربایجان -- تاریخ -- واقعه، ۱۳۲۴ - ۱۳۲۵.
موضوع : آذربایجان -- تاریخ -- واقعه ۱۳۲۴ - ۱۳۲۵ -- اسناد و مدارک
موضوع : ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۲۰ - ۱۳۵۷ -- جنبشها و قیامها
رده بندی کنگره : DSR ۲۱۲۱ ۱۳۹۱ ۳۶ ص ۳ /
رده بندی دیویی : ۳۲۵۷/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی : ۲۷۵۱۲۹۷

شناسنامه :

عنوان : میانه در غانله پیشه‌وری

تألیف : سید حسین صدری

ناشر : اعظم - چاپ: اعظم - صحافی اعظم

نوبت چاپ و محل نشر : اول - تبریز پاییز ۱۳۹۱

تیراژ : ۲۰۰۰

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۹۹۱۱-۵۶-۴

قیمت ۲۷۰۰۰ ریال

اهداء:

تقديم به

روح پدرم که

آزادی و مردانگی را

روح مادرم

عفت و پاکیزگی را

روح برادرم

صبر و بردباری را

بر من آموختند.

اهداء:

تقديم به همه مردان و زنانی که برای آزادی وطن و شرف
انسانی و مخصوصاً آزاد مردان و زنان مبارز شهرستان
ميانه که با هرگونه بيگانه پرستی، استبداد و استبدادگرایی به
ستيز برخاسته اند.

www.ketab.ir

تقدیر و تشکر

خواننده گرامی:

مجموعه‌ای را که در پیش رو دارید ظرف مدت چهار سال تحقیق با راهنمایی و ارشاد یکسری افراد مشتاق به‌دست آمد. در اینجا بر خود لازم می‌داند که از همه سروران، دوستان و افرادی که در جمع‌آوری و تألیف این مجموعه اینجانب را یاری نمودند تقدیر و تشکر نموده و از ذکر نام آنان به‌دلیل اینکه خدای ناکرده نام کسی فراموش شود امتناء ورزیده و به تشکر کلی بسنده می‌نماید اما جا دارد از همسر و فرزند خردسالم که در این راه مخصوصاً در ابتدای تشکیل زندگی مشرکمان که حقیقتاً می‌توانم بگویم تمام اوقات فراغتم را صرف این مجموعه نمودم، متحمل زحمات زیادی گردیدند، تشکر وافر نمایم.

فهرست

۱۱	مقدمه
۱۴	هدف تحقیق
۱۴	شیوه تحقیق
۱۵	حوزه تحقیق
۱۷	فصل اول
۱۸	تشکیل حزب توده و فعالیتهای کمونیستی در میانه
۲۱	میانه بعد از جنگ جهانی دوم
۲۴	اوضاع فرهنگی و بهداشتی میانه قبل از ۲۱ آذر ۱۳۲۴
۲۵	ریشه‌های قیام ۱۳۲۴ {فرقه دموکرات آذربایجان در میانه}
۲۷	فرقه دموکرات آذربایجان و اهداف آن
۳۴	تشکیل فرقه دموکرات میانه و اعضای آن
۳۵	تشکیل انجمن خیریه میانه
۳۶	گزارش محرمانه شهربانی از میانه بعد از تشکیل فرقه دموکرات
۳۷	قیام مسلحانه فرقه علیه حکومت پهلوی و خانها و تصرف ادارات دولتی در میانه
۴۱	تصرف میانه به دست فرقه دموکرات از زبان نجفقلی پسیان
۴۳	درگیری پاسگاه ترک با فرقه
۴۴	وضع میانه چند روز بعد از قیام فرقه
۴۷	میانه از زبان رادیوهای بیگانه
۴۸	کشته شدن احمد رهنما، انصاری و ...
۵۰	درگیری غلام یحیی و پنبه‌ای با امیرمتمن (خان اشلق)

۵۱	اعزام نیرو از میانه به زنجان برای برگزاری میتینگ علیه ارتجاع (ذوالفقاریها)
۵۳	انتخابات مجلس فرقه دموکرات آذربایجان در میانه
۵۳	انتخابات انجمن بلدیة (انجمن شهر)
۵۴	خاطرات دختر باقر اشتری
۵۶	اقدامات فرقه دموکرات آذربایجان در میانه
۵۷	پنبه‌ای رئیس شهربانی تبریز و رئیس دادگاه صحرایی
۶۰	تقسیم اراضی
۶۷	چاپ اولین نشریه در میانه
۶۹	غلام یحیی
۷۱	غلامحسین ناصری
۷۳	عباسعلی پنبه‌ای
۷۶	باقر اشتری
۷۷	کریم آقا یعقوبی
۷۷	داداش خالقی
۷۸	نصرا... پاکدل
۷۹	سالار مظفر (شقایق)
۷۹	احمد رهنما
۸۰	ابرار
۸۰	علی سرابی
۸۰	کمکهای مردمی میانه به فرقه دموکرات
۸۷	فصل دوم
۸۹	هدف حمله ارتش به آذربایجان

۹۱	طرح عملیات ارتش برای حمله به آذربایجان با فرمان شاه
۹۲	فرماندهان-خط سیر-مأموریت واحدها و ساعت آغاز حمله سه ستون
۹۶	حرکت نیرو به طرف آذربایجان بعد از فرمان قوام
۹۷	موقعیت دموکراتها در میانه
۹۸	گزارش حمله ارتش از رادیوهای بیگانه
۹۹	انهدام پل دختر میانه
۱۰۰	رئیس بانک ملی میانه شرح می‌دهد که چگونه غلام یحیی پوله‌ای بانک میانه را با خود برد
۱۰۴	تصرف میانه به دست ارتش
۱۰۸	انتخاب سرهنگ زالتاش به فرمانداری نظامی میانه
۱۰۸	سقوط میانه از زبان مخبر روزنامه اطلاعات
۱۱۲	کشته شدن قاضی اسداللهی
۱۱۳	نبرد سرگرد انصاری با ارتش شاه
۱۱۵	میانه بعد از تصرف ارتش
۱۱۶	غارت فدائیان
۱۱۷	بازدید اشرف پهلوی از میانه
۱۱۸	سینمای میانه زندان فرقه‌ای‌ها
۱۲۰	متهمان انفجار پل دختر میانه
۱۲۱	به آتش کشیدن کتاب‌های درسی در میانه
۱۲۲	کشته‌شدگان فرقه‌ای‌ها در نبرد با ارتش در میانه
۱۲۵	فصل سوم : میانه در تصویر روزنامه‌ها

مقدمه

نگاشتن تاریخ معاصر برای هر نویسنده و محقق صادق و بدون وابستگی تشکیلاتی دشوارترین کار است. دشواری نه از جهت موضوع و مضامین بلکه از این جهت که خدای ناکرده، ناخواسته در خصوص حقایق کوتاهی کند و مطلبی بنویسد که دور از واقعیت باشد. بنابراین با همه دشواری‌ها و سختی‌های کار در این مجموعه سعی بر آن شده که واقعیتها به رشته تحریر درآید تا به عنوان سندی برای جوانان و آیندگان این شهر و این کشور به یادگار بماند.

به یقین در طول تاریخ حوادث بسیار مهمی در شهرستان میانه به وقوع پیوسته که متأسفانه در طول هیچ دوره زمانی کسی به خود جرأت و زحمت ثبت حوادث روز به روز تاریخ شهرمان را نداده است.

سه حادثه بزرگ و عظیم در طول یکصد سال گذشته در شهرمیانه همزمان با دیگر شهرهای ایران رخ داده که متأسفانه هیچ‌یک از این حوادث به شکل مکتوب و روزشمار در نیامده؛ اولین حادثه انقلاب مشروطه بود که شهر میانه نیز مانند سایر شهرها به یقین در آن انقلاب سهم داشته و تنها نامی از غفارخان در برخی از منابع بعنوان فدائی و سرباز ستارخان که بعداً در میانه توسط قزاقها به شهادت می‌رسد نام برده شده است و دیگر هیچ، دومین حادثه بزرگ شصت سال پیش [۱۳۲۵-۱۳۲۴ هجری شمسی] قیام فرقه دموکرات آذربایجان و سومین آن انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ در ایران و میانه بود.

از ثبت واقعه دوران مشروطیت به دلیل نداشتن منابع کافی و شواهد زنده صرفنظر شد. ثبت حوادث دوران انقلاب [سال ۱۳۵۷]^۱ نیز خود کار جداگانه ایست که اگر عمر مجال دیگری دهد نویسنده قطعاً به آن نیز خواهد پرداخت. اما آنچه که اینک در پیش رو داریم و به ذکر آن می‌پردازیم قیام فرقه دموکرات آذربایجان [۱۳۲۵-۱۳۲۴] و شهر میانه می‌باشد.

بسیاری از مردم شهر میانه علی‌الخصوص جوانان از حوادث آن سالها به دلیل جو خفقان حاکم، از آن سال توسط حکومت استبداد پهلوی تا کنون بی‌خبر مانده‌اند. افراد بسیاری هستند که در شهر میانه عصا به دست قدم می‌زنند که روزگاری حوادث بسیار مهمی را در شهر میانه رقم زده‌اند. برخی فتودالها بودند عده‌ای کارگران زحمت‌کش و گروهی هم نظامی [ژاندارم و شهربانی] یا گروهی دیگر فدائی بودند اینان هر کدام دورانی داشتند و برو و بیایی، روزی بر اریکه قدرت سوار بودند و روزی بر اثر شورش دسته‌ای خاص از قدرت افتاده‌اند و باز روزی دیگر روزی نو و سرانجام بعد از انقلاب سال ۱۳۵۷ همه آنها خانه‌نشین و گوشه‌گیر شده‌اند. به هر حال ثبت تاریخ معاصر شهر روزنه‌ایست برای پیشرفت به سوی آینده‌ای بهتر.

وقتی اینجانب اقدام به این کار کردم گروهی تشویقم کردند گروهی طعنه زدند گروهی به‌به گفتند و راهنمایی و ارشاد نمودند کمکهای فراوان فکری کردند. گروهی هم با خنجر تند و تیز زبانشان نصیحت‌های انجمنی نمودند که تو را چه به این کارها مگر نان و آب نیست این کارها را ول کن برو سراغ نان و زندگی گاهی اوقات خوشحال می‌شدم و گاهی سرافکنده و بعضی وقتها می‌گفتم

^۱ اخیراً کتابی به نام انقلاب اسلامی در میانه توسط حجت‌الاسلام عبدالرحیم اباذری به چاپ رسیده که در نوع خود قابل تقدیر است.

راست می‌گویند به من چه ربطی دارد تاکنون که کسی این کار را انجام نداده است. پس به من چه؟ ولی شب که می‌خوابیدم با خود می‌اندیشیدم و از خود می‌پرسیدم که آیا زندگی فقط کار کردن و خوردن و خوابیدن است؟ آیا ما انسانها در قبال یکدیگر مسئولیت نداریم؟ در مقابل ظلمی که بر ملتی روا می‌شود مسئولیت انسانها چیست؟ بنابراین با تمامی مشکلات قدم در راهی گذاشتم که امیدوارم بتوانم دین خود را نسبت به ملت و مردم شهر و دیارم ادا کرده باشم. بنابراین از ته قلب فریاد می‌زنم «ن و القلم» قسم به قلم و هر آنچه می‌نویسد چیزی جز حقایق بر زبان نخواهم آورد و بر ورق جاری نخواهم کرد هر آنچه شاهدان دیده‌اند و گفته‌اند خواهم نوشت تا حقایق روشن گردد. البته نگارنده ادعایی ندارد که در این خصوص هر چه گذشته در این مجموعه می‌تواند یا که می‌خواهد به ثبت برساند فقط بر اساس مسئولیتی که احساس می‌کند و رسالتی که هر آدمی دارد و با توجه به اطلاعاتی که شاهدان عینی نقل می‌کنند یا در مطبوعات به چاپ رسیده است را نقل خواهد کرد. امید است که باب روشنی گردد برای ثبت حوادث دیگر شهر میانه که در طول تاریخ رخ داده یا خواهد داد. بنابراین آنچه در این مجموعه می‌خوانید نه در رد موضوع یا حوادث، حزب، تشکیلات و ... است و نه تأیید آن. بلکه ذکر وقایع تاریخی است از زبان مردم برای مردم، بدون قصد و غرض و مد نظر قرار دادن افکار و اندیشه‌ای خاص.

هدف تحقیق:

هدف اساسی از انجام این تحقیق همانطوریکه در مقدمه نیز بدان اشاره گردید صرفاً ثبت تاریخ و رخداد‌های شهر می‌باشد. تا آیندگان با شناخت و مطالعه از گذشته شهر بتوانند آینده آن را ترسیم کنند خادمین و خائنین این مرز و بوم را بشناسند یعنی با نتیجه‌گیری اصولی از تاریخ شهر پیام و محتوای آن را دریابند و راهنمای راه آینده خود کنند.

شیوه تحقیق:

از آنجاییکه از حوادث مربوط به بحث در این مجموعه بیش از نیم قرن گذشته است و اگر چه ابتدا قصد بر این بود که حوادث را بیشتر از زبان حادثه-سازان آن روزگار به ثبت رسانیم اما احتمال آن وجود داشت که اصل قضایا از سوی موافقین و مخالفین تحریف شود. بنابراین بهترین راه ممکن را تحقیق آرشیوی (کتابخانه رسمی) تشخیص دادیم. بدینسان ابتدا در این مجموعه سعی گردیده از تجزیه و تحلیل اطلاعات موجود در بایگانی‌ها و کتب خاطرات و نشریات بهره گرفته شود و سپس از نقل قول افراد. اما اطلاعات موجود در نشریات و کتب هم به حدی نبود که بتوان تحقیقی جامع ارائه نمود و اغلب اطلاعات نیز به شکل کلیشه‌ای در کتب از زبان افراد مختلف و بیشتر مخالف فرقه دموکرات آذربایجان ذکر شده است که خود نیز سبب آن می‌گردد تا آدمی در تعیین صحت و سقم موضوع تردید داشته باشد. اما همانطوریکه در مقدمه این مجموعه نیز اشاره گردید، هدف از این مجموعه نتیجه‌گیری صحت و سقم موضوع نیست؛ بلکه ثبت تاریخ حوادث شهر میانه می‌باشد و قضاوت درستی و

نا درستی آن با خوانندگان ارجمند است. بنابراین در این مجموعه شیوه تحقیق را به دو روش کتابخانه‌ای و عمومی بنا گذاشتیم.

حوزه تحقیق:

حوزه تحقیق در این مجموعه از نظر گستره مکانی شهر میانه و حومه بوده و از جنبه موضوعی رویدادهای یکساله در حکومت پیشه‌وری و فرقه دموکرات آذربایجان یا هر اتفاقی که مابین شهرستان میانه و نقاط دیگر روی داده است می‌باشد.

www.ketab.ir